

Hur tar man hänsyn till risker i kommunala översiktsplaner?

En populärvetenskaplig artikel baserad på examensarbetet ”En studie av hur risk- och sårbarhetsfrågor beaktas i den kommunala översiktsplanprocessen” skriven av Jens Paulsson, 2016.

Den första möjligheten till att beakta risker i samhället sker i översiktsplaneringen och frågan är hur väl denna möjlighet tas till vara på. Svaret är riskfrågorna har en låg prioritet och att det finns mer att önska av riskhanteringsarbetet.

Resultatet baseras på en studie där fem skånska kommuner granskats. I varje kommun har en intervju genomförts med en tjänsteman som ingår i den arbetsgrupp som ansvarar för översiktsplanen. Tjänstemännen har förklarat hur deras översiktsplaneprocess fungerar, samt hur de anser att man tar hänsyn till och belyser risker.

I korthet kan översiktsplanen beskrivas som det första steget i planeringen av kommunens mark- och vattenområden. Den beskriver bland annat var man planerar ny bebyggelse, var vägar ska anläggas och vilka områden som ska sparas för rekreation. Dessutom förklarar översiktsplanen hur hänsyn ska tas till buller, översvämningar och andra faktorer som kan försämra levnadsförhållandena för människor i området, samt påverka miljön på ett negativt sätt. Riskhänsyn blir allt viktigare då den nuvarande strategin för samhällsbyggnad går ut på att förtäta städer, vilket innebär att allt fler människor lever med risker i sin närhet. Riskbilden kan också förändras drastiskt då klimatförändringar sker i allt snabbare takt. För att långsiktig hållbarhet ska kunna erhållas krävs det en helhetssyn på risksituationen i samhället vilket enklast kan göras i översiktsplaneringen.

Resultatet från intervjuerna visade att översiktsplaneringen grundar sig i att samråda med alla aktörer i kommunen för att översiktsplanen ska spegla den allmänna viljan. Dock finns det ingen klar struktur för hur processen ska gå till eller vilka aktörer som bör delta, utan arbetet är väldigt erfarenhetsbaserat. Detta gäller även för hur risker ska beaktas. Samtliga tjänstemän berättade att ingen systematisk riskhantering genomförs i översiktsplaneringen, vilket leder till att man går miste om en helhetssyn av riskbilden i samhället. Tjänstemännen menar att man oftast nöjer sig med att identifiera och konstatera att det finns en risk, men att djupare riskanalyser skjuts upp till senare planeringsstadier då området är mer begränsat och ett mer konkret förslag skapats. Vid avvägning mellan risker och andra samhällsintressen används således endast ”sunt förnuft”. De risker som beaktas i översiktsplanen är framförallt fysiska risker, såsom transportleder för farligt gods eller farliga verksamheter. Det finns ingen tydlig vägledning för vilka aktörer som har kunskap och ansvar för olika sorters risker, och det är även oklart om någon har det övergripande ansvaret för riskhänsynen. Trots detta förklarade kommunens tjänstemän att man förväntar sig att de som berörs spontant tar kontakt med kommunen gällande risker som de uppmärksammar.

En riskpolicy föreslås för att tydliggöra hur riskhänsyn ska tas i översiktsplaneringen. Syftet är att riskpolicyn ska skapa ett förhållningssätt till hur risker ska beaktas i framtida planprocesser och underlätta för en helhetssyn av riskerna i samhället. Tanken är att riskpolicyn ska kunna redovisas i ett eget avsnitt i översiktsplanen. Det som ska framgå av riskpolicyn är bland annat vad man anser vara en risk, vilka risker som finns i kommunen, samt hur kommun ska förhålla sig till riskerna. Det finns även ett behov av ett mer strukturerat arbetssätt och en riskhanteringsprocess föreslås därför. Riskhanteringsprocessen syftar till att bestämma mål och avgränsningar för hur risker ska definieras och beaktas, likväl som underlätta för hur risker ska identifieras, analyseras och värderas.